

Suriyeli Mültecilerin Değişen Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Changing Gender Roles of Syrian Refugees

Okan ŞEKER*

Öz:

Bu araştırmada ülkelerinden iç savaş nedeniyle kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin göç süreci boyunca başlayan ve daha sonrasında değişen toplumsal cinsiyet rolleri ele alınmıştır. Gerçekleştirilen araştırmada yoğun olarak yaşadıkları Sultan Selim Mahallesi örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmaya Suriyeli mülteci erkekler /kadınlar ve mahalle sakinleri katılmıştır. Yöntem olarak odak grup görüşmesi seçilmiş olup görüşmelerin her birine yaklaşık 9 - 10 kişi katılmıştır. Bu şekilde üç görüşme gerçekleştirilmiştir. Mahalle sakinleriyle ise yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş olup, bu şekilde de 9 mahalleli ile görüşülmüştür. Ortaya çıkan sonuçlarda göçün toplumsal cinsiyet üzerinde ciddi değişikliklere yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Suriye'deki yaşantıları ve Sultan Selim Mahallesi'ndeki yaşantıları göz önüne alındığında Suriyeli kadınlar toplum içinde daha fazla görünür olmaya başlarken Suriyeli erkekler önceki yaşantılarına göre daha pasif bir rol benimsemişlerdir.

Göç ile başlayan değişimden kadınlar memnunken, toplumsal cinsiyetin onlara verdikleri gücü yavaş yavaş kaybeden erkekler ise durumdan memnun değildir. Eril bir perspektiften bakmayı sürdüren Suriyeli erkekler kadınlarla evlenememeleri ve istediklerini yaptırılmamaları görüşmeler boyunca en büyük sorunları ola-

Marmara Üniversitesi Sosyoloji, İletişim Bilimleri, İstanbul, e-mail: ookanseker@gmail.com ORCID: 0000-0002-9027-8764

rak dile getirilmiştir. İş bulmayı ise evlenmek için aracılık olarak görmektedirler. Elde ettiğimiz bulgular Suriyeli erkekler eril geleneklerini ve kültürlerini koruma ve yaşatma içerisinde olsa da bir çok erkek tarafından değişmeye başlayan bu yeni durum kabul görmektedir. Kadının kendi yaşam pratikleri içinde daha güçlü ve etkin olduğunu kabul etmektedirler. Suriye'deki yaşantıları ve Sultan Selim Mahallesi'ndeki yaşantıları göz önüne alındığında Suriyeli kadınlar toplum içinde daha fazla görünür olmaya başlarken Suriyeli erkekler önceki yaşantılarına göre daha pasif bir rol benimsemişlerdir. Göç ile başlayan bu değişim ile birlikte aile içi karar alma, toplumsal yaşamdaki rolleri önemli ölçüde değişmeye başlamıştır.

Anahtar sözcükler: Toplumsal cinsiyet göç değişim

Abstract:

This research began during the process of migration of Syrian refugees who took refuge in Turkey due to the civil war and is discussed later in changing gender roles. In the research, Sultan Selim Neighborhood, where they live intensively, was chosen as the sample. Syrian refugee men / women and neighborhood residents participated in the study. As a method, focus group interviews were chosen and 9-10 people participated in each of the interviews. Three interviews were conducted in this way. Face-to-face interviews were conducted with the residents of the neighborhood and in this way, 9 neighborhoods were interviewed. It was concluded that migration led to serious changes in gender. When Syrian women and their lives in the neighborhood of Sultan Selim are considered, Syrian women are becoming more visible in the society, while Syrian men have adopted a more passive role than their previous lives..

While women are satisfied with the change that started with migration, men who are slowly losing the power given to them by gender are not satisfied. From a masculine perspective, Syrian men cannot marry women and cannot get them to do what they want. During the interviews it was expressed as the biggest problems. They find employment as an intermediary for marriage. Although the findings we have obtained protect and maintain the masculine traditions and culture of Syrian men, this new situation is being accepted by many men. They acknowledge that women are more powerful and effective in their own life practices. When Syrian women and their lives in the neighborhood of Sultan Selim are considered, Syrian women are becoming more visible in the society, while Syrian men have adopted a more passive role than their previous lives. With this change that started with migration, their decision-making and their roles in social life began to change significantly.

Key words: Gender migration change

Giriş:

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Göç en geniş tanımıyla insan hareketliliği olarak açıklanmaktadır. Oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir kavram olan göç olgusu, yerleşik düzen içerisinde yaşayan topluluklar tarafından ilk göç hareketlerinden beri tehdit olarak algılanmaktadır. Göç başladıktan sonra mekansal boyutundan ayrılıp toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutlarıyla geniş açıda toplulukları etkilerken, dar açıda ise psikolojik boyutta göç eden insanları etkilemektedir.

Birleşmiş Milletlerin geçtiğimiz yıl yayımladığı “*Uluslararası Göç Raporu 2017*” de 258 milyon insanın doğdukları ülke toprakları dışında yaşadığını belirtmiştir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden (GİGM) aldığımız bilgilere göre ise de Türkiye’de geçici koruma kapsamında 3.548.273 Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Türkiye’deki göçmen oranının da büyük çoğunluğunu da Suriyeliler oluşturmaktadırlar. İstanbul’da bu sayı 500 binleri aşarken araştırma bölgemiz Sultan Selim Mahallesi’ni kapsayan Kağıthane ilçesinde GİGM’in Temmuz 2015 istatistiklerine göre 15 bin ile 20 bin arasında Suriyeli yaşadığı tahmin edilmektedir. Geçtiğimiz üç yıl içinde yaşanan yeni dalgalarla bu sayının arttığı düşünülmektedir.

Göç sürecinin öncesinden sonrasına kadar aydınlatmaya çalışan bir çok farklı alanda ortaya çıkmış kuramsal çalışmalar vardır. Uluslararası göç kuramları, ekonomi temelli göç yaklaşımları, sosyal psikoloji, antropoloji alanlarının geliştirdiği göç kuramları, tarih, askeri, coğrafya ve siyasal alanların kendi alan perspektiflerinden sundukları göç kuramları bulunmaktadır. Bunların yanı sıra feminist yaklaşım ise toplumsal eşitsizliği derinleştiren unsurları, kadın hakları, çocuk hakları, ve LGTBI üzerinden göç unsurunu ele almaktadır. Ayrıca bu yaklaşım toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden de toplumdaki eşitsizliğe ayrıca dikkat çekmektedir. Erken feminist göç araştırmaları, kadınlara özgü göç modelleri ve deneyimlerinin ihmal edilmesini düzeltmeyi amaçlamıştır. Yakın zamanlarda yapılan çalışmalar, göçü anlamak için cinsiyet ve diğer farklılık eksenleri arasındaki kesişimlerin etkilerini incelemiştir. Ancak feminist göç araştırması, feminist teoride farklılıkları yansıtmaktan fazlasını yapmıştır. Bir çalışma alanı olarak, yenilikçi teorik yaklaşımlar geliştirdi. Göç sırasında güç ilişkileri, 1989 sonrası ekonomik küreselleşmeyle ilişkili değişen göç modelleri ve süreçleri üzerine yoğunlaştı (Nagar 2002). Feminist yaklaşım son on yıllarda küresel göç akımlarına katılan kadınların artmasının yanı sıra, hem iç hem de uluslararası göç akımlarının kadınlaşmasına yol açan politik dinamikleri açıklamada yardımcı oldu (Hondagneu-Sotelo, 1999). 1990’larda feminist teorinin devam eden gelişmeleri, erkek ve kadınların bireysel kararlarına dayanmak yerine toplumsal cinsiyete odaklanmaya katkıda bulunmuştur. Cinsiyet, yeni ülkeye uyum, anavatan ile temasın sürdürülmesi ve olası geri dönüş gibi göç ve ilgili süreçlerin altında yatan temel bir örgütlenme ilkesi olarak görülmektedir. En önemlisi, cinsiyetin kromozomal yapıların biyolojik bir sonucu olarak tanımlanırken, toplumsal cinsiyetin “toplumsal olarak inşa edildiği”

görüşüdür. Feminist teoride cinsiyet, cinsiyete göre bir toplumun kültürü tarafından inşa edilen kimlikler, davranışlar ve güç ilişkileri matrisi olarak görülür. Bu, toplumsal cinsiyet içeriğinin - erkeklik ve kadınlığın ideallerini, beklentilerini ve davranışlarını veya ifadelerini oluşturan - toplumlar arasında değişeceği anlamına gelir. Ayrıca, insanlar birbirleriyle etkileşime girdiklerinde, bu içeriğe bağlı kalarak ya da ondan ayrılarak, ya toplumsal cinsiyetin ne anlama geldiğini teyit eder ya da değiştirir, böylece belirli bir zamanda ya da belirli bir ortamda sosyal ilişkileri etkileyebilirler. Bu, toplumsal cinsiyetin değişmez değil, aynı zamanda değişimler anlamına geldiği ve bu anlamda hem sosyal olarak hem de zaman içinde yeniden inşa edildiği anlamına gelir. Biz de araştırmamızda bu yeniden inşaya ve değişime odaklanacağız.

Göç çalışmalarının önemli bir kısmında göçünkararının erkekler tarafından alındığı ve kadının da bu duruma boyun eğdiği bir süreç olarak ele alınmıştır. Kadının ve çocukların bu durumdan en çok etkilenenler olmaları, yaşadıkları bölgelere göre daha zor koşullarda yaşamaya başlamaları bu araştırmaların temelini oluşturmuştur. Hali hazırda eşitsizlik içerisinde yaşayan kadınlar göç ile birlikte daha eşitsiz koşullara boyun eğmek zorunda kalacaktır. Bir çok açıdan onları olumsuz etkilerken diğer bir yandan da göç çalışmaların da toplumsal cinsiyet kavramının daha derinleştiği kanısı yaygındır. Bu çalışmalarda erkeğin birincil ve özne konumunda görürken kadını ise onunla hareket etmek zorunda olan bir eşya gibi ikincil konumda görürüz. Kadının göç deneyimi bir eş, anne ya da evlenme çağındaki bir genç kız olarak aile içi konumu ile ilişkilendirilmiştir (Abadan U, 1977; 2002: 147). Ancak bu tarz araştırmalar gerek kadının gerekse de erkeğin göç süreci boyunca yaşadığı sosyolojik ve psikolojik zorlukları anlamada yetersiz kalacaktır. Bugünkü perspektiften baktığımızda 19. ve 20. yüzyılın 'kitlesele göç çağı' ilan edilmesi kolay olurdu. Araştırmaların sonuçlarının ana fikrine göre; göçü başlatan erkek birincil aktör olarak tüm süreci kontrol etmektedir. 21. yüzyılın belirli bir özelliği olarak göçün kadınsallaşmasıdır (Castles ve Miller 1993; Koser ve Lutz 1998). Bu görüş göçün her aşamasında karar almada kadının da olduğu gibi artık kadınların da tek başına göç ettiklerini söylemektedir. Nitekim 20. yüzyılda göç hareket raporlarını inceleyen kadın tarihçiler erkeğin birinci aktör olduğu yaygın düşüncenin aldatıcı olduğu varsayımını kabul etmişlerdir. Göç alanındaki kadınların rolünün anlaşılması, yalnızca verilerin cinsiyete göre ayrıştırılmasını değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ilişkilerinin göç döngüsünün her yönüyle nasıl oynandığını da içermektedir (Petrozziello 2013).

Gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde hem kadın hem de erkek göç sürecinde birinci aktör olarak karşımıza çıkmıştır. Araştırmamız ikincil üçüncül aktörlerin göç süreci ve daha sonrasında birincil aktöre dönüşümüne odaklanmaktadır. Bu yolla toplumsal cinsiyet kavramının derinleştiği gözlemlenememiş olup aksine bir durum söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Biz de araştırmamızda toplumsal cinsiyet rollerinin Suriye'den göç sırasında ne gibi değişikliğe uğradığını ve sürecin nasıl işlediğini anlamaya çalışacağız.

1. Amaç, Yöntem ve Kapsam

Araştırmayı yaptığımız Sultan Selim Mahallesi, bilinen ve eski adıyla Sanayi Mahallesi'nin örneklem olarak seçilmesi dış etkilerin olabildiğince Suriyeli topluluk üzerindeki etkisinin en az seviyede olmasından dolayıdır. Mahalle her ne kadar karmaşık yapıya sahip olsa da aile yapıları ve toplumsal ilişkileri ve ayrıca dini inançları açısından mülteciler için uyum sağlamayı kolaylaştırmaktır. Ek olarak mahalle sakinlerinin toplumsal ilişkileri ve ataerki yapısı mültecilerin Suriye'deki yaşamlarıyla benzerlik göstermesi mahalle sakinlerinin değişen roller üzerinde etkisini en aza indirmiştir. Böylelikle göçün toplumsal cinsiyet üzerinde oynadığı etkileri daha kolay görebilmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma Suriyeli mültecilerin katılımıyla odak grup çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Mahalle sakinleriyle ise de yüz yüze görüşme tekniği uygulanmıştır. Mültecilerin önceki yaşamlarına ve şu anki yaşamlarına yönelik toplumsal cinsiyet rollerini ve değişimin olup olmadığını ortaya çıkartacak sorular sorulmuştur.

Araştırmanın hemen başında sorulan soruların ve makalenin amacı belirtilmiş olup katılımcıların rızası alınarak başlanmıştır. Araştırma üç dilde gerçekleştirilmiştir. Arapça, Türkçe ve Kürtçe. Katılımcılara dil konusunda serbestlik sağlanmıştır. Arapça ve Kürtçe bilen kişiler araştırmaya destek vererek çeviri yapmışlardır. Araştırma boyunca katılımcılar Türkçe kullanmaya daha özen göstermişlerdir. Grup görüşmeleri boyunca soruların cevaplanması yönünde baskı yapılmamıştır. Katılımcıların güvenliği ön planda tutularak araştırma boyunca isimleri kullanılmamıştır. Ayrıca oluşturulan gruplarda aile üyelerinin aynı gruplarda olmamasına özen gösterilmiştir.

2. Göç Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Kimlikleri

Kadın veya erkek olmak biyolojik bir özelliğin ötesinde toplumsal bir kavramdır. Biyolojik özelliklerimizin getirdiği doğuştan görünüş, toplumdaki yaygın düşünceyle kültür, gelenekler ve cinsiyetlere dair yerleşmiş pratiklerin etkisiyle erkek ve ya kadın oluruz. Erkek olmak genellikle aile reisi, baba olmak, kollayan koruyucu olmak ile özdeşleşmekteyken kadın olmak çocuk doğurmak, anne olmak, aile içi düzeni sağlamakla özdeşleşmektedir. Çocukluktan itibaren başlayan bu ayırım yıllar içerisinde daha da derinleşerek toplumsallaşan ve kanıksanan bir yapıya bürünür. Bir noktadan sonra toplum içindeki erkek ve toplum içindeki kadın diğer kadın ve erkekleri örnek alarak bu normalleşen yapıyı devam ettirirler. Bu yapı çoğunlukla bir değişime uğramaz ve kendini yeniden üretmekle devam eder. Toplumda bu durum kadını uzun yıllardır ikinci sınıf insan türü gibi yaşamaya iterken erkek için bu durum tam tersidir. İlk dönem feminist düşünürlere göre de bu yapıyı kuran ve devam ettiren erkeklerin bizzat kendisidir. Bu yapı geleneklerle, yasalarla ve inanışlarla erkeği korur ve onu birincil etken olduğuna inandırır. Ayrıca bu yapıya göre de üçüncü bir cinsiyet kimliğinin ve tercihinin olması mümkün görünmemektedir. Oluşturduğunda ise toplum tarafından dışlanır ve ötekileştirilir. Toplum bu tür ayrımları, dışlamaları ve kadın kimliğini yaratırken referansı çoğunlukla biyolojik ve dini kaynaklar olmaktadır. Bu yolla toplumsal eşitsizliği

meşrulaştırır, devamlılığını sağlar. Yüz yıldır süren bu durum artık çoğunluk kadın ve çoğunluk erkek tarafından benimsenmiştir. Değişim ise ancak iyi bir eğitim alan yeni kuşaklar tarafından gerçekleştirilebilirken kimi zaman da bireylerin hayatlarındaki travmatik dönüm noktaları bu değişime ihtimal sağlamaktadır. Bu açıdan göç hareketlerinin başından sonuna kadar toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde travmatik etkisi bulunmaktadır. Yerleşmiş kalıpları yıkmada bu etki yadsınmaz. Aşağıda da örneklendireceğimiz üzere bir çok katılımcımız yaşadıklarının etkisiyle toplumda daha görünür olduğunu ve kendi kararlarını aldığını ya da daha kendi kabuğuna çekilip izleyici konumuna geçtiğini dile getirmiştir.

Toplumsal cinsiyet kavram olarak “kadın ve erkek arasındaki her türlü toplumsal hayatta o yaratılan farklılığa hitap ettiği gibi, aynı zamanda ‘kadın vücudunu’ ‘erkek vücudundan’ ayıran her türlü ayırımılaştırmayı da kapsamaktadır (Nicholson, 1994:79). Bu yolla gerek iş hayatında gerek eğlence, spor gibi hemen hemen hayatın her noktasında ayırımılaştırmayı meşrulaştırır. Bu ayırımılaştırma yoluyla meslekleri de cinsiyetlere göre ayırır. Örneğin Suriyeli kadınlar iş kollarında temizlik, ev işleri, kadın kuaförlerinde kendilerine yer bulabilirken işsiz erkekler ise inşaat sektöründe günlük işler bulabilmektedir. Tamamen cinsiyetçi kodlarla bulunan bu işler, gidilen ülkenin ihtiyacına yönelik şekillenmektedir. Sultan Selim Mahallesinde de durum tam anlamıyla bu şekildedir. Kadınlar bu iş kollarında çalışırken, erkekler de yine günlük çıkan işlerle ara ara inşaatlara gitmektedirler.

Toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal değişim ve göç ile uğradığı farklılıklar uzun süre dikkate değer bir araştırma alanı olmamıştır. Ancak 1960’lı yılların ortalarından sonra ikinci dalga feminist görüş ile birlikte bu alana ilgi gösterilmeye başlanmıştır. Bu tarihten önce göç sürecini ele alan araştırmalar cinsiyet farklılıklarını önemsememiştir, çünkü göçün asıl aktörünün aileyi kamusal alanda temsil eden ve gelir getiren erkek olduğu düşünülmüştür. Kadınların ise erkeğin kararlarına tabi olduğu ve onunla benzer olumsuz sonuçlara katıldığı varsayılmış, bir nevi “cinsiyet körlüğü” yaşanmıştır (Ünlütürk Ulutaş ve Kalfa, 2009). Bu süreç boyunca yapılan araştırmalar kadınlar üzerinde yoğunlaşmakta olup genellikle çözüm ve öneri sunan araştırmalar ortaya konmuştur. Süreç içerisindeki toplumsal cinsiyet rollerinin değişimine de neredeyse değinilmemiştir.

Son dönemlerde savaşa bağlı kıtlık yoksulluk ve zor şartlardan dolayı ya da baskıcı yönetimlerden kaçmak için milyonlarca insan göç etmektedir. Her yıl katlanarak artan bu sayı 2000’lerde 173 milyon civarında iken günümüzde bunun iki katına ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler Göç Raporuna göre göçlerin azalma ihtimali olmadığı gibiyse sayının daha da artacağı yönündedir. Göçlerin artmasının en büyük tetikleyicisi ise neo-liberal politikalar olmaktadır. Geçmiş yıllara oranla bu politikaların da etkisiyle milyonlarca kadın tek başına göç etmektedir. Nitelikli işlerden çok cinsiyetçi mesleklerde çalışmak için göç etmektedirler. Bu da cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmektedir. 80’ler ve 90’lar göz önüne alındığında günümüzde bu oran ciddi sayılara ulaşmıştır.

Göç sürecinde erkek ve kadın olmak normal bir toplumsal yaşam içerisinde kadın ve erkek olmaktan daha zordur. Günlük yaşamda beklenen roller göç süreçlerinde daha da derinleşir ve çevrenizdeki insanlar sizden daha fazla kadın ve daha fazla erkek olmanızı bekler. Örneğin göç öncesinde ev işlerini idare eden bir kadın kamplara ulaştığında oradaki bir çadırı veya konteynırı eve dönüştürmek için çabalamaya başlar. Böylelikle öncesine göre daha yoğun bir “kadınsallık” içerisine girer. Ailesiyle göç eden katılımcılarımızın hepsinde göç kararını ailenin erkekleri almıştır. Bu yolla göç sürecini başlatanın erkek olduğunu düşündüğümüz de ondan sonra atılacak her adımın başarısı da o erkeğin omuzlarındadır. Bu Suriyeli göç eden erkekler için şehir içinde yaşam mı kamp alanlarında bir yaşam mı şeklinde ikilem oluşturmaktadır. Elde ettiğimiz bulgularda da iki tercihin de ilgililerini memnun etmemesidir. Göç sürecinde kadın ise aile/ grup içerisindeki bireylerin yemeğinden giyiminden ve temizliğinden sorumlu kişiler haline dönüşür ve yerleşilene kadar bu işlerle ilgilenmek mecburiyetindedir. Sosyal coğrafyacı Ernest George Ravenstein tarafından 1885’te İstatistik Kurumu Dergisinde yayınlanan “göç yasalarının” yedisinden ilki şu şekildedir : “*Kadınlar, erkeklerden daha göçmenlerdir.*” Morokvasic’ e göre (1991, 72), göç ile de kadınların boşanma kararı alamamaları, ev içinde şiddetin artması ataerki düzen içinde daha da hapis olmaları, toplumsal cinsiyetin daha da derinleştiği anlamına gelmektedir. Bu süreçte toplumsal cinsiyet kavramı derinleştiği gibi parçalanmaya da başlar. Erkek ve kadının derinleşen rolleri başarısız bir şekilde uygulamaya başlaması bu rollerin kırılmalarını da beraberinde getirir. Aşağıda vereceğimiz örnekte Suriyeli baba iş bulamadığından, göç süreci boyunca sarsılan otoritesi gittikçe zayıflamış ve aile içinde karar alan olmaktan çıkmıştır. Göç öncesi yaşamlarında bunun olacağına imkan bile vermeyenler şimdi bu durumu kabul etmek zorunda olduğunun bilincindedir. Böylelikle ilerleyen zamanda yavaş yavaş başlayan bu durum iki tarafın da toplumsal cinsiyet rollerinde değişime yol açmaktadır. Göçe bağlı olarak gelişen bu durumda kadının yine evinde anne, kocasına iyi bir eş olma isteği devam etmektedir. Ancak kadının aynı zamanda çalışmak zorunda olması bu rollerin aksamasına yol açmaktadır. Bununla birlikte kadın yeni roller ve kimlik edinirken aynı zamanda eski pratiklerinden de vazgeçmeye başlamaktadır. Ayrıca kadının kendine yeni bir ülkede iş bulup başlaması ailenin o ülkeye uyumunu hızlandırdığı gibi kadına da kurduğu sosyal ilişkilerle özgüven kazandırmaktadır. Görüşmelerimizde elde ettiğimiz bulgularda Suriyeli erkekler çalışsalar bile kendi milliyetlerinden insanlarla vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Ancak kadınlar için bu durum tam tersidir. Hem Suriyelilerle vakit geçirmeyi hem de çalıştıkları yerlerdeki kadınlarla vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Bu durum kadını daha çok öğrenmeye itip yeni kimliğini kurmada hızlandırır da erkekler için durum yeni mekandadaha pasif ve bu durumukabullendirmeye itmektedir. Göç, - ister kadın erkek tarafından harekete geçirilip göç etsin isterse de tek başına bu kararı alsın - toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve güç eşitsizliklerini yeniden yapılandırma potansiyeline sahiptir. Göç, kadınlar ve erkekler için hayatlarını iyileştirme, baskıcı sosyal ilişkilerden kaçma ve geride kalanları destekleme konusunda yeni fırsatlar sunabilir.

2.1 Suriye’de Toplumsal Cinsiyet Roller

Suriye’de her ne kadar iç savaş devam etse de 2013 İnsani Gelişme Raporu’nda (2012 verilerine dayanarak) 187 ülkenin bulunduğu sıralamada 0.648 değer arttırarak 116. sırada yer almıştır. 1980 ile 2012 arasında Suriye’de birçok olumlu değişiklik meydana geldi. Örneğin, yaşam süresi 9.8 yıl artarken, ortalama eğitim süresi 3.1 yıl, beklenen eğitim süresi ise 2,4 yıl artmıştır. Bununla birlikte, kadın hakları konusunda kaydedilen ilerleme sınırlı kalmıştır. Suriye, 2012 yılında hazırlanan Sosyal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi’nde 86 ülke içinde 75. olmuştur. Çatışma başlamadan önce Suriye’de çocuk evliliği yaygındı. Evliliğin yasal yaşı, kadınlar için 17 yaş iken erkekler için ise 18 yaştır. Ancak yasaya rağmen yargı genç yaşta evliliklere izin vermektedir. Kadınlarda bu yaşı 13’e erkekler için de 15’e indirebilmektedirler. 2010 “*Ulusal Durum Analizi Raporu: Kadınların İnsan Hakları ve Suriye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine*” göre, kadınların yüzde 38’i 15-19 yaşları arasında evliydi ve kadınların yüzde 29,8’ini 15 yaşında hamile kalmışlar oluşturuyordu. Ayrıca Uluslararası Kurtarma Komitesi (IRC) tarafından yapılan son araştırmalar, çatışmanın da dahil olduğu cinsel şiddetin, çatışma başladığından bu yana Suriye’de kadın ve çocukların karşılaştığı en yaygın şiddet olduğunu ortaya koymuştur.

Bölgedeki karışıklıktan önce de kadınlar hem hukukta hem de uygulamada ayrımcılığa maruz kalmaktaydılar. Anayasa, tüm vatandaşlara eşit haklar sağlarken, Suriye, Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ni (CEDAW) onaylamış olsa da, bu taahhütler ulusal mevzuat ile tam olarak uygulanmamıştır. Kanunlar, kadınlara, özellikle evliliği, boşanma, miras, çocuk velayetini ve diğer kilit alanları yöneten kişisel durum yasalarına göre kadınlara düşük statü vermektedir. Özellikle aile içi şiddete yönelik bir mevzuat bulunmamaktadır. 24 Kasım 2011’de, hükümet ve BM Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından yürütülen ortak bir çalışma, üç kadından birinin Suriye’de aile içi şiddete maruz kaldığını bildirdi. Suriyeli kadınların ise bu durumu kanıksadığı ve hak arayışı içerisinde olmadığı belirtilmiştir. Bu durum kadınların uzun yıllar boyunca devlet eli tarafından erkeklerle sindirilmesine yol açmıştır.

Suriye’deki yaşamlarından pek memnun olmayan iki kadın katılımcımız Suriye’de kalmaları halinde şimdiye kadar çoktan evlendirildiklerini, ev yaşamı ve eşine ve çocuklarına bakma yönünde bir hayatın kendilerini beklediklerini belirtmişlerdir. Göç ile gelen bu fırsat kadınların kalıplaşmış kadın kimliklerini yıkmada büyük bir fırsat oluşturmuştur. Suriye’de şu an oluşturdukları kimliğe ulaşmalarının son derece güç olduğunu, orada para kazanmalarından ziyade evlenip yuva kurmalarının daha önemli olduğunu aktarmışlardır. Ekonomik zorunluluğun getirdiği bu ilk değişim aşağıda daha geniş bir şekilde ele alacağımız değişimleri başlatmaktadır. Diğer yandan erkekler ise benzer nedenlerden daha olumsuz etkilendiklerini ileri sürerek, Suriye’deki kapalı yaşamlarında iş bulmanın zor olmadığı ve şu anki kadar çok gerekmediği ayrıca yuva kurmalarının da zorlaştığını belirtmişlerdir. Erkeklerin lehine olan bu durumun değişmesinin getirdiği memnuniyetsizlik de gayet doğaldır.

Toplumsal cinsiyete yönelik yönelttiğimiz soruların başında Sultan Selim Mahallesi'nde yaşayan Suriyeli kadınların oradaki yaşamları üzerine olmuştur. Katılımcılarımızın çoğunluğunun ortak beyanları kadınların rollerinin yemek hazırlama, temizlik yapma ve aile fertlerinin bakımı yönünde olduğudur. Kadın bir katılımcımızın belirttiği üzere *"Ben şimdi Suriye'de olsam, evlendirilmiştim ama burada kuaförde çalışıyorum orda çalışamazdım bile istesem yengem de öyle onun eşi ağabeyim Ankara'da çalışıyor o burada (yengesi) çalışıyor."* Suriye'de ataerkil düzen içerisinde hapsedilen kadının değişimi göç ve getirdikleriyle zorunluluk haline gelmiştir. Eşi Ankara'da olan bir Suriyeli genç kadın çocuklarıyla birlikte burada İstanbul'da yaşayabilmektedir. Önceden erkeğin gittiği yere adeta hizmetçisi gibi peşinden götürülen kadın artık kendi tercihiyle başka bir yerde yaşayabilmekte ve çalışabilmektedir. Bu durum bu iki kadın katılımcımız göz önüne alındığında değişimin ne boyutta olduğunu göstermektedir. Suriye'de kasaba ve köy arasında kalmış bir yerde kapalı yaşayan bu insanlar için bu değişim ve bu değişimi kabul etme önemli bir başlangıçtır.

Kadınların ev dışındaki yaşamları ise Suriye'dekinden çok bir farklılık göstermemektedir. Suriye'de de akrabalar ve tanış yakın komşularla bir araya gelen kadınlar Sultan Selim Mahallesi'nde de aynı pratiği devam ettirmişlerdir. Mekan olarak ise genellikle ev tercih edilmekte olup, kalabalık kadın grubu şeklinde mahalleye yakın alışveriş merkezlerine de ara ara gittiklerini belirtmişlerdir. Erkekler için ise Suriye'de dışarıda bir araya gelen erkekler burada da aynı şekilde mahallenin Merkez Camisinin karşısındaki alanda toplanmayı tercih etmektedirler. Kadınlara oranlara daha çok kamusal alanları tercih eden erkekler kendi içlerine kapalı ve mahalleli ile henüz yakınlık kuramamıştır.

Katılımcılara Türkiye topraklarına gelmeden önce yaşadıkları hayatları sordumuzda kent yaşamından uzak içine kapalı köylerde yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların hemen hepsi birbirini uzaktan bir akrabalık bağıyla ya da komşuluk ilişkisi nedeniyle tanımaktadır. Suriye'de gerçekleştirdikleri yardımlaşma ve dayanışmayı kısmen Sultan Selim Mahallesi'nde de devam ettirme isteğiyle ilk gelenlerden sonra diğer gelenler de göç güzergahını bu noktaya çevirmişlerdir. Görüşmelerde katılımcılara *Suriye'ye de mi yaşam daha kolaydı yoksa şu an burada daha mı rahatsızsınız?* sorusuna iki katılımcı hariç (onların da yaşamlarının çok başındayken oradan ayrıldıkları için) Suriye cevabı alınmıştır. Bozulan yaşam düzeni ve hem kadınların hem de erkeklerin yeni rollerinin getirdiği stres ve bilinmemelik bu durumda etkindir. Dönememe sebeplerini katılımcılar hala bölgedeki belirsizlik ve devam eden çatışmalar olarak göstermektedirler.

2.2 Değişen Yaşamlar, Değişen Roller

Görüşmelerde konuştuğumuz Suriyeli mültecilerin çoğunluğu (20 kişi) erkeklerden oluşmaktaydı. Katılımcıların 6 sı ise kadınlardan oluşmaktadır. Mahalleye gelen mültecilerinin mahalleye gelme nedenlerinin başında iş bulma amacı yatmaktadır. Ancak görüşmecilerimizin büyük çoğunluğu işsiz iken diğer kalını ise mahalle esnafına yardım ederek günü kurtarmaya yönelik çalışmaktadır. Görüşmecilerin yakınlarından ise Suriye’de yaptığı meslekleri devam ettirenler olduğu öğrenilmiştir. Bu meslekler marangozluk, tesisatçılık ve kaynakçılıktır. Yine mahalle esnafı ve civar esnafın işi daha ucuza görülerek icra edilmekte olup, günlük işlerdir. Bu görüşmelere katılan esnaf için memnun edici bir durum olarak ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan kadınlar ve yakınları içinde apartmanlarda merdiven silme işleri, günlük ev temizliği gibi daha çok temizlik üzerine bir dağılım göstermektedir. Kadınların ve erkeklerin bulduğu işler cinsiyetçi kodlar üzerine oturmuş işlerdir. Katılımcılarımızdan biri ise mahalledeki bir kuaförde bu mesleği öğrendiğini ve şu an onu icra ettiğini belirtmiştir. Ayrıca katılımcılarının çoğunluğunun eğitim durumunun ilkokul seviyesinde olması ve Türkçelerinin yetersiz olması da iş bulmaları açısından durumu zorlaştırmaktadır.

Erkek katılımcıların aile içindeki statüleri genellikle ailenin çocuğu konumunda olup ya da başka ailelerinin yanına iş bulmak için gelmiş tekil kişilerden oluşmaktadır. Kadınlarda ise ailesiyle yaşayanlar olduğu gibi iki kadın katılımcımız eşlerinden ayrı hayatlarını bu mahallede sürdürmektedirler. Kendi kazançlarıyla bu iki kadın bir evde çocuklarıyla yaşamaktadırlar. Bir eşin yokluğu, diğer eşi hem daha büyük karar verme yetkisi hem de daha büyük bir sorumluluk ve emek yüküyle birlikte bırakabilir. Diğer kadın katılımcılarımız ise aileleriyle beraber yaşamaktadırlar. Evin reisi kim sorusu sorulduğunda ise kadınlardan annem ya da ablam cevabı alınırken erkeklerden ise babam, dedem ya da amcam cevabı alınmıştır. Kadınların kendi cinsiyetlerinden gördüğü aile üyesini reis olarak kabul etmesi ve aynı şekilde erkek katılımcılarının da bu yönde cevap vermesi dikkat çekicidir. Bu durum değişimin henüz başında olduğuna da işaret etmektedir. Ayrıca erkek katılımcılardan birinin söylediği şey cevapların değişkenliğini ortaya çıkarmaktadır. *“Önceden Suriye’de, erkek ne derse olur, çünkü onun eline bakarlar kadınlar, şimdi öyle değil, bazılarının sadece kadınlar geçindiriyor, o yüzden erkeğin bir önemi yok, artık.”*Kadın Suriyeli katılımcılara bu görüş sorulduğunda aynen katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum eskiden evde reis konumunda olan erkeği nasıl etkilediği sorulduğunda ise *“artık burası Suriye değil hepimiz bir şeylere alıyoruz ve değişmek zorunda olduğumuzu biliyoruz”* yanıtı alınmıştır. Ancak şu durumu göz önünde bulundurmada fayda var. Araştırmanın örneklem olarak seçildiği mahalle her kesimden insanın barındırdığı bir yapıya sahip olsa da aile içi rollerde erkekler pasif konumda bulunmamaktadır. Görüştüğümüz mahalleli de bu durumu onaylamakta ve erkek esnaflar kendilerinin reis olduğunu övünerek belirtmişlerdir. Ancak Suriyeli kadın katılımcılardan aldığımız cevaplardan birinde ortaya çıkan bu durumun bir çok tartışmaya da sebebiyet verdiği yönündedir. 29 yaşındaki mülteci erkek katılımcı *“Kadınlar artık daha cesur bize karşı ama biz*

karşılık vermeyecek haldeyiz artık, kabullenmemiz lazım babam kabullendi.” Bir çok sorunun tetiklediği aile içi değişim her ne kadar sancılı olsa da bir çok Suriyeli genç erkekler ve Suriyeli genç kadınlar bunu normal karşılamaktadır. Aile içinde en çok kim kiminle tartışıyor sorusuna ise kadın bir katılımcı *“Babam ve dedem”* yanıtını vermiştir. Dedesinin sürekli babasına yönelik olarak *“ben genç olsamizin vermem, şunu yapardım olmadı döverdim”* tarzındaki serzenişlerine babası ise sadece geçiştirerek yanıt veriyormuş. Aile içindeki bu , çatışmalar değişmeye kapalı kuşak ile değişmeyi kabullenmekte olan kuşak arasında erkeğin aile içi egemenliğini kaybetmemesi için gerçekleştirilen savaşa benzemektedir. Aynı katılımcımız dedesinin bu yolla babasını annesine karşı bir çok defa doldurduğunu ve kavgalara sebebiyet verdiğini belirtmiştir. Ayrıca Suriye’de dedenin izlediği yolun şiddet olması ve bunu normal karşılanması ve dedenin bunu hala bir çözüm yolu olarak görmesi ancak babanın artık bu yolu tercih etmemesi dikkate değer bir değişimdir. Nitekim aynı baba Suriye’de eşine şiddet uygulayan bir baba iken. Katılımcılarımıza aile içi şiddete yönelik sorular sorduğumuzda ise bir çoğunun çoğunlukla babasından olmak üzere ara ara annesinden şiddet gördüğünü belirtmiştir. Bu durum çiftler arasında göç öncesine göre daha az nerdeyse olmadığı yönünde katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu konuda bir katılımcımız; *“Burada yaşadığımız hayat zor ama artık kimin ne yaptığıyla kimse ilgilenmiyor, ilgilense hem ne olacak daha fazla acı hepimize”*.

Suriye genç erkek mültecilerin ise en çok yakındıkları durum kendileriyle konuşacak kadın arkadaş bulamamaları. Bunun nedeni sorulduğunda ise Suriyeli kadınların daha çok işi sahibi olan Türk erkeklerini tercih ettikleri yönünde. Mülteci kadın katılımcılar ise görüşme grubunda erkek katılımcılardan dolayı bu soruya mesafeli yaklaşmışlardır. Ancak katılımcılardan bir tanesi *“bu durum bizim burada yaşamamız için gerekiyor”* şeklinde yanıtlamıştır. Kuaförde çalışan bir kadın katılımcımızın ise bunun kendisi için geçerli olmadığını, sevdiği biriyle evlenmenin daha önemli olduğunu söylemiştir. Kadın katılımcılara bir *Türk erkeğinin ikinci eşi olur musunuz* sorusuna ise kadın katılımcıların bir çoğu bu soruyu yanıtsız bırakmış erkeklerden bazıları ise bu duruma tepki göstererek kadınların her şeyi yapabileceğini iddia etmişlerdir. Seks işçiliği imasıyla yönetilen bu iddia nitekim mahalle esnafıyla yapılan görüşmelerde de birçok kez dile getirilmiştir. Yöneltilen iddia bir grup kadının küçük çocuklarıyla bazen az miktar paraya bazen de karın tokluğuna seks sattığı yönündedir. Bu kadınların bir evde çocuklarıyla birlikte yaşadığı ve eşlerini savaşta kaybettikleri katılımcılar tarafından ayrıca belirtilmiştir. Mahalle yakınında var olan bir alışveriş merkezinde gerçekleştiği ileri sürülen olay diğer katılımcılara sorulduğunda sorular cevapsız bırakılmış, aynı şekilde mahalle esnafı da durumu bizzat görmediklerini ancak bir çok yakının şahit olduğunu belirtmişlerdir. Bir kaç katılımcımız ise bu durumu doğrulamıştır. Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği’nin Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi’nin yürüttüğü “Türkiye’de Geçici Koruma Altında Suriyeliler ve Seks İşçiliği” raporu kapsamında Kemal Ördök, *“Özellikle kriz döneminde en fazla zarar gören gruplar, toplumun en kırılgan gruplarını oluşturan kadınlar ve LGBTI bireyler*

oluyor. Bu gruplar göç etmek zorunda kaldığında, sosyoekonomik dışlanmaya maruz bırakıldıkları için, seks işçiliğine zorunlu olarak itiliyorlar”. Bu durum iddia düzeyinde olsa dahi raporda kapsamlı bir şekilde ele alındığı üzere kadınlar zorunlu olarak seks satmayı seçebilirler.

Suriyeli erkeklere ve kadınlara sorduğumuz bir diğer soru da ise kendilerini erkek / kadın olarak Türkiye’de mi yoksa Suriye de mi daha rahat ettikleri sorusuna erkek katılımcıların büyük çoğunluğu Suriye yanıtını vermiştir. Katılımcılardan biri *”Biz burada erkek değiliz, ashında insan da değiliz, Suriyeli kadınlara yaşadığımızda bekar olanlar bizi istemiyor, paramız yok evimiz yok, Suriye’de en azından onlar da rahattı biz de istediğimiz kişiyle konuşuyorduk. Ama buranın kızları da istemez bizi, bakıp güliyorlar.”* Suriyeli kadın katılımcılarımızın ise büyük çoğunluğu Türkiye’de rahat olduklarını belirtmişlerdir. Yukarıda belirttiğimiz örneklerle kadınlara Türkiye’nin daha cazip gelmesi göç ile başlayan değişimin fırsatları iken, erkeklerde durumun tam tersine olma nedeni de benzer sebeplerle toplumsal cinsiyetin onlara verdiği gücün kaybetmeye başlamış olmalarındandır. Odak gruplarındaki bazı erkek ve kadınlar, göçten kaynaklanan cinsiyet rolleri ve sorumluluklarındaki değişikliklerin, derin bir mutsuzluk duygusuna yol açtığını bildirdi. Çünkü bir çok kadın halen erkeğin üstünlüğü kabul etmekte ve ondan rollerini yerine getirmesini beklemektedir. Bu olmadıkça iş gücünün de kadına kalması ve karar almada yetkinliğinin artması yeni deneyimlediği şeyler olduğu için fiziksel ve duygusal strese yol açmaktadır. İşsizliğin değişime verdiği bir diğer etken ise erkeklerin boş vaktinin kadınlara göre daha fazla olması. Böylelikle bir çok Suriyeli erkekler artık daha fazla boş zamana sahipler ve giderek daha fazla ev işi yapıyorlar, bu da bazı kadınların bu görevlerinden sıyrılmasını sağlamaktadır.

Görüşme gerçekleştirdiğimiz mahalle esnaflarından erkek berberi ise mültecilere yönelik *aşşamları burada Merkez Camii’nin orada toplanıp ne yapıyorlar erkek erkeğe sabaha kadargibi bir iddia yöneltti*. Bunun üzerine sorduğumuz sorularda ise eşcinsellik imasına ulaştık. Oldukça ilginç bulduğumuz bu iddia karşısında Suriyeli erkek mültecilere eşcinsellik ile alakalı bir kaç soru sorduğumuz da ise ya güldüler ya da sertçe bunu reddettiler. Farklı bir gruba bu soruyu yönelttiğimiz de ise bunu kabul edip kendilerinin yapmadığını ancak grup içinde bunu deneyenlerin olduğunu kabul ettiler. Suriyeli kadınlara bu yönde sorular sorduğumuz da ise kendi hemcinsleri arasında böyle bir şeyin olmayacağını belirtip, yapan erkeklere de hak verdiklerini belirtmişlerdir. Burada önemle üzerinde durulması gereken konu değişen toplumsal cinsiyet kavramından ziyade değişen cinsellik tercihidir. Ancak ileride yukarıda belirtmiş olduğumuz dışlanmanın bu genç erkekleri ne noktalara getireceği de büyük bir soru işaretidir. Yine üzerinde durmamız gereken bir nokta da Suriye’deyken tanımadıkları erkek kavramına burada çeşitli ödümler verecek noktaya gelmiş olmalarıdır. Şu unutulmamalıdır ki bu tarz yönelimlerin tam olarak hangi evrede başladığı bilinmemektedir. Ayrıca bunun direk cinsellik yönelimli olduğu da saptanamamıştır. Mahalle sakinleriyle yaptığımız görüşmelerde sorduğumuz *”Kızınızın/Oğlunuzun bir Suriyeli ile evlenmesine izin verir misiniz ?”* sorununun cevabı yukarıdaki bu durumu desteklemektedir. Kızlarının bir Suri-

yeli ile evlenmesine onay vermeyen mahalle sakinleri, oğullarının ise bir Suriyeli kadın ile evlenmesine ses etmeyeceklerini söylemişlerdir. Burada öne sürdükleri durum ise mülteci erkeklerin işsiz olmasından kaynaklanmaktadır. Kendi içlerine kapanan erkeklerin bu yola yönelmeleri yeni bir dışlanmayı doğurabilir.

Göç süreci ile ilgili anısını anlatan 24 yaşındaki mülteci bir kadın, *“babam bizi oradan (Suriye) götürdüğü zaman ağabeylerim ve annem en çok annem ona çok saygı duyuyorduk. Bizi kurtardığı için. Ama burada oradan daha kötü bir hayat olunca ne ağabeylerim ne biz artık babamın dedikleri için önemsemiyoruz. Bizi de annem getirdi buraya, gelmemizi söyledi.”* Görüldüğü üzere bir çok sorun aile reisi olarak babanın üzerine kalmış ve aldığı kararlar sorgulanır hale gelmiştir. Kamp bölgelerinde kalmak isteyen babaya karşı çıkan aile annenin isteği ve kararı üzerine İstanbul’a gelmişlerdir. Suriye’den ayrılmak için kararı baba olsa da süreç içerisinde anne daha aktif bir role bürünmüştür. Anne her ne kadar daha aktif role bürünse de üzerine yapışmış temizlik yemek gibi işlerden ve kadın rollerinden tam anlamıyla kurtulamamıştır. Katılımcımızın da söylediği üzere *“sokağa çıkarken söylemek zorunda”*. Ancak babasının izin vermemezlik etmediğini, bunun bilgi vermek amaçlı yapıldığını da belirtmiştir. Temel roller halan devam etse de bir çok durum alışkanlıktan kaynaklı devam ettirilmektedir. Bu durum kadın ve erkeğin çatışmadan kaçmayı tercih etmesi, değişimi içten bir kabullenişle, rollerinin yüzeysel olarak sürdürmesi olarak yorumlanabilir. Kadın katılımcılarımızın karar alma ve tercihlerinde özgürce hareket ettiklerini beyan etmelerinin yanında Araştırma boyunca erkeklerden çekinmesi bu duruma örnek gösterilebilir.

Sonuç :

Suriye'deki çatışma yaygın bir yıkıma ve insan ıstırabına neden olmaya devam ediyor. Çatışmadan önce Suriye'de yaşayan Suriyeliler işlerini evlerini ve hayatlarını geride bırakarak başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere göç etmişlerdir. Göçün cinsiyet rolleri üzerinde etkili olmasında; 1) göç kararını alanın uygulamaya sokmadaki başarı ve çözümleme yeteneği; Suriyeli erkeklerin buradaki başarısızlığı otoritelerini ve dolayısıyla erkek rolüne biçilen anlamları boşa çıkarmaları ve sonucunda o rolün işlevsizliği 2) göç edilen ülkede işgücü piyasasına dahil olma modelleri; yerleştikleri mahallede kadın işgücüne daha fazla ihtiyacın olması Suriyeli kadınların cinsiyet rolü değişiminde yeni bir aşamaya sokmuştur, 3) göçün kadın ve erkek statüsü üzerindeki bunlara bağlı gelişen tepkiler; erkeklerin kadının yeni kimliğini kabullenme ve baskılama sürecinden vazgeçmeleri, toplumsal cinsiyet rollerinin değişimde rol oynamıştır.

Birçoğu mülteci olarak silahlı gruplar ve diğerleri tarafından şiddete, sindirilmeye maruz kaldılar. Bu deneyimler kaygı, stres ve güçsüzlük duygularına yol açtı. Gittikleri bölgelerde temel ihtiyaçlarından da mahrum kalan Suriyelilerin aile yapısında büyük değişikliklere yol açmıştır. Kadınlar, erkekler yaşadıkları krize farklı şekillerde tepki göstermişlerdir. Suriyeli kadınlar kendi toplumları içinde daha fazla ezilen değil, daha çok söz söyleyen kişi olma yoluna girmiş, ayrıca evin yaşlıları hariç bu durum artık göze batan bir durum olmaktan da çıkmıştır. Ara ara yaşanan kavgalar ve tartışmalar ise değişimin doğasından kaynaklanmaktadır. Göç süreci boyunca ailelerde en önemli değişim aile içi karar almada yaşanmıştır. Daha önceden ailenin erkekleri - daha çok en yaşlının sözü geçerli- tarafından alınan ve uygulanan kararlarda artık kadın söz sahibi olduğu gibi bazı ailelerde de direkt karar alan durumuna geçmiştir.

Kadın mültecilerin sorun yaşadığı ve mecbur kaldığı bir sorun olan insan ticareti/seks işçiliği yerel mahalle sakinlerinin söylentilerinden çok daha güçlü olduğu gözlemlenmiş ve Suriyeli katılımcılar tarafından da bu onaylanmıştır. Bu kadınların yaşadıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliği bakımından dikkate değer bir konu olmakla birlikte evli mülteci kadınlarla kıyaslandığında karşıt bir durum oluşturmaktadır. Mahallenin eğlence merkezlerine yakın olması nedeniyle de sex işçiliği açısından bu durumun yeni gelen Suriyeli kadınlar tarafından da tercih edilebilme ve bu durumun yerleşme imkanı vardır. Bu durumun ileride mahalle sakinlerinin verdiği cevaplar ışığında yeni bir dışlanma mekanizması yaratacağı aşikardır.

Günün büyük bölümünü kendi soydaşlarıyla geçiren Suriyeliler mahalle sakinleri ve yerel toplulukla tam anlamıyla kaynaşamamakta olup iletişimleri kiracı - ev sahibi, işçi - işveren şeklindedir. Bu durum genellikle erkekler için geçerli olurken Suriyeli kadınlar ise mahalle sakini kadınlarla diyaloglar kurmuşlardır. Ancak yine bu iletişim de istenilen bir seviyede değildir. Bu da toplumsal cinsiyet değişiminin içe kapanık dışarıdan çok fazla etkilenmemesini sağlamaktadır. Kendi yaşam pratikleriyle yukarıda belirttiğimiz değişim sürecinin içerisine girmişlerdir. Ancak unutulmamalıdır ki bu değişim süreci henüz yolun başındadır.

Göç ile başlayan değişimden kadınlar memnunken, toplumsal cinsiyetin onlara verdikleri gücü yavaş yavaş kaybeden erkekler ise durumdan memnun değildir. Eril bir perspektiften bakmayı sürdüren Suriyeli erkekler kadınlarla evlenememeleri ve istediklerini yaptıramamaları görüşmeler boyunca en büyük sorunları olarak dile getirilmiştir. İş bulmayı ise evlenmek için aracılık olarak görmektedirler.

Toplumsal cinsiyet kavramı bakımından tartıştığımızda bu bulguların ilerlediği mahallede bir süre sonra yapılacak araştırmalarda daha net ortaya çıkacaktır. Şu anda elde ettiğimiz bulgular Suriyeli erkekler eril geleneklerini ve kültürlerini koruma ve yaşatma içerisinde olsa da bir çok erkek tarafından değişmeye başlayan bu yeni durum kabul görmektedir. Kadının kendi yaşam pratikleri içinde daha güçlü ve etkin olduğunu kabul etmektedirler. Bazı ailelerde devam eden çatışma durumu ise ailenin birinci kuşak büyükleri tarafından devam ettirilirken ikinci kuşaklar tarafından değişimin kabulü ve değişiminde önünü açmakta ve çatışmayı en aza indirmektedir. Bu değişimler Suriyeli kadınlar için olumlu bir değişim sürecinin başlangıcı kabul edilebilir.

4. EK

4.1 Tablo

Aşağıdaki tabloda araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların genel bilgileri verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Genel Özellikleri		
Cinsiyet	Türkiye'de Yaşam Süresi	
Erkek 20	3 yıl	2
Kadın 6	4 yıl	6
Medeni Durum	5 yıl	2
Evli 4	5 yıl ve üstü	14
Bekar 22		
Yaş Dağılımı	Eğitim	
16 - 24 10	İlkokul	16
25 - 32 9	Lise	8
33 - 41 6		
42 - 50 1		
Not: Mahalle esnafı tabloya dahil edilmemiştir.		

Kaynak

ABADAN, Unat Nermin (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*, 19 Eylül 2018 tarihinde https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/80-20140529154110-turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014.pdf 'den alınmıştır.

AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Raporu*, 19 Eylül 2018 tarihinde https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30_12_2013_tr.pdf 'den alınmıştır.

AKPINAR, Teoman (2017), *Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar*, Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, cilt III: 16-29.

Birleşmiş Millet Göç Raporu 2017 31.Ağustos 2018 tarihinde <https://www.un.org/development/desa/publications/international-migration-report-2017.html> 'den alınmıştır.

EUROMED (2010) *“National Situation Analysis Report: Womens Human Rights and Gender Equality in Syria*, 14 Eylül 2018 tarihinde <http://www.enpi-info.eu/library/content/national-situation-analysis-report-women%E2%80%99s-human-rights-and-gender-equality-syria>. 'den alınmıştır.

HONDAGNEU-SOTELO, Pierrette (1999): *Introduction: gender and contemporary U.S. immigration. American Behavioral Scientist* 42(4), 565–76.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Göçmen Raporu 31Ağustos 2018 http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 'den alınmıştır.

KAYA, Ayhan KIRAC, Aysu (2016) İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu http://hayatadestek.org/yayinlarimiz/2016_istanbul_rapor.pdf

KAYAL, Nihal WOODS, Auveen Ocak 2017 *Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul'daki Yerel Yönetimlerin Rolü* 02 Eylül 2018 tarihinde http://ipc.sabanci-univ.edu/wp-content/uploads/2017/01/Suriyeli-Topluluklarla-Etkileşim-Istanbul-daki-Yerel-Yonetimlerin-Rolu_Auveen-Woods-Nihal-Kayali.pdf: 'den alınmıştır.

LUTZ, Helma (2010) *“Gender in the Migratory Process,” Journal of Ethnic and Migration Studies* 36, no.10 (1647-1663). 20 Eylül 2018 tarihinde <https://www.imi.ox.ac.uk/files/news/helma-lutz-gender-in-migratory-processes.pdf> 'den alınmıştır.

NAGAR, Richa, LAWSON, Victoria, MCDOWELL, Linda, ve HANSON, Susan (2002): *Locating globalization: feminist (re)readings of the subjects and spaces of globalization*, Economic Geography 78(3), 257–84.

NICHOLSON, Linda (1994) *“Interpreting gender”*, Signs, vol. 20, no.1, ss.79-105.

ÖRDEK, Kemal (2017) *“Türkiye’de Geçici Koruma Altında Suriyeliler ve Seks İşçiliği Raporu”* Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği’nin Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi 17 Eylül 2018 tarihinde <http://www.kirmizisemsiye.org/TR/Kaynaklar?page=5> ‘den alınmıştır.

PETROZZIELLO, Allison (2013). *Gender on the Move: Working on the Migration-Development Nexus from a Gender Perspective*. Santo Domingo, Dominican Republic: UN Women.

UN General Assembly Security Council (2013) *“Children and armed conflict Promotion and protection of the rights of children”* <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Children%20and%20armed%20conflict.pdf> ‘den alınmıştır.

UNDP (2013) *“Human Development Report 2013* 14 Eylül 2018 tarihinde <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2013/> ‘den alınmıştır.

UNESCO Institute for Statistics *Education profile - Syrian Arab Republic* 14 Eylül 2018 tarihinde http://stats.uis.unesco.org/unesco/tableViewer/document.aspx?ReportId=121&IF_Language=eng&BR_Country=7600&BR_Regio22n=40525 ‘den alınmıştır.

ÜNLÜTÜRK ULUTAŞ, Çağla KALFA, Aslıcan (2009). *Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri*. Fe Dergi: 13-18.

ŞEKER Dilara UÇAN Gülten (2000). *Göç Sürecinde Kadın* CBÜ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ Cilt:14: 199 - 214

World Migration Report 2000. *Geneva: IOM International Organization for Migration* 04 Eylül 2018 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2000_edited_0.pdf ‘den alınmıştır.

Extended Abstract:

This research began during the process of migration of Syrian refugees who took refuge in Turkey due to the civil war and is discussed later in changing gender roles. In the research, Sultan Selim Neighborhood, where they live intensively, was chosen as the sample. Syrian refugee men / women and neighborhood residents participated in the study. As a method, focus group interviews were chosen and 9-10 people participated in each of the interviews. Three interviews were conducted in this way. Face-to-face interviews were conducted with the residents of the neighborhood and in this way, 9 neighborhoods were interviewed. It was concluded that migration led to serious changes in gender. When Syrian women and their lives in the neighborhood of Sultan Selim are considered, Syrian women are becoming more visible in the society, while Syrian men have adopted a more passive role than their previous lives..

While women are satisfied with the change that started with migration, men who are slowly losing the power given to them by gender are not satisfied. From a masculine perspective, Syrian men cannot marry women and cannot get them to do what they want. During the interviews it was expressed as the biggest problems. They find employment as an intermediary for marriage. Although the findings we have obtained protect and maintain the masculine traditions and culture of Syrian men, this new situation is being accepted by many men. They acknowledge that women are more powerful and effective in their own life practices. When Syrian women and their lives in the neighborhood of Sultan Selim are considered, Syrian women are becoming more visible in the society, while Syrian men have adopted a more passive role than their previous lives. With this change that started with migration, their decision-making and their roles in social life began to change significantly. Although the findings we have obtained protect and maintain the masculine traditions and culture of Syrian men, this new situation is being accepted by many men. They acknowledge that women are more powerful and effective in their own life practices. On the other hand, the ongoing conflict situation in some families is maintained by the first generation elders of the family, while it paves the way for the acceptance and change of the change by the second generation and minimizes the conflict. These changes can be considered the beginning of a positive change process for Syrian women. On the other hand, homosexuality and the presence of sex workers among men have been mentioned throughout the interviews and it has been understood from the interviewees' speech that this will create a new exclusion.

Many were subjected to violence and intimidation by armed groups and others as refugees. These experiences led to feelings of anxiety, stress and weakness. It has led to major changes in the family structure of the Syrians who were deprived of their basic needs in the regions they went to. Women, men reacted to the crisis in different ways. Syrian women are not more oppressed in their societies, they have become more prominent people, and this situation is no longer a conspicuous situ-

ation, except for the elderly in the house. The occasional quarrels and discussions stem from the nature of change. During the migration process, the most important change in families has been experienced in family decision-making. In the decisions taken and implemented by the men of the family - the eldest of the eldest, the woman now has the right to make decisions in some families as well.

The conflict in Syria continues to cause widespread destruction and human suffering. Syrians living in Syria before the conflict have fled to neighboring countries, mainly from Turkey, leaving behind their homes, their jobs and their lives. The impact of migration on gender roles; 1) the success and ability of the field to implement the migration decision; The failure of Syrian men here to disregard their authority and therefore the implications of the role of men, and consequently the dysfunction of that role 2) patterns of labor market inclusion in the migrated country; the need for more female labor in the neighborhood they have settled has put a new stage in the gender role change of Syrian women, 3) the resulting reactions to the status of women and men of migration; The fact that men gave up the process of accepting and suppressing the new identity of women played a role in the change of gender roles. Being at the beginning of the process will also facilitate the adaptation of families by supporting women in social life.